

Відтворення прагматичного впливу промов президента України в англійському перекладі

Значення політичної комунікації зростає на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки в умовах демократичного соціального устрою питання влади відкрито обговорюються. Політичний дискурс є потужним інструментом досягнення політиками власних цілей на політичній арені, ефективним засобом впливу на масову свідомість.

Різні аспекти політичного дискурсу знаходять своє відображення в роботах закордонних та вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити М. Ільїна, М. Гаврилову, П. Кузьміна, О. Міхальову, С. Переверзева, Є. Кожем'якіна, Г. Почепцова, В. Павлуцьку, О. Шейгал, Дж. Сейдел, М. Гейса та ін. Російські вчені Є. Переверзев та Є. Кожем'якін відзначають, що на сьогоднішній день окреслилися, як мінімум, дві тенденції вивчення політичного дискурсу. Прибічники першої є представниками так званого «критичного дискурс-аналізу» (Т. Ван Дейк, Р. Водак, Н. Ферклоу), вони вибудовують свої теорії на основі трактовки політичного дискурсу як однозначно екстралінгвістичного феномену, в якому його соціальні, політичні та культурні характеристики підкорюють собі мовні. Друга тенденція ґрунтується на власне лінгвістичному підході до політичного дискурсу. Семантико-синтаксична структура, на думку представників цього підходу (В. Чернявська, О. Шейгал, В. Красік, Е. Педро), змушує людей діяти певним чином, формулювати певні погляди та будувати певні відносини. Багато в чому ці дві дослідницькі стратегії доповнюють одна одну і в певному сенсі не можуть реалізуватися самостійно, ізольовано одна від одної [1, с. 75-76]. Є. Переверзев та Є. Кожем'якін розуміють політичний дискурс як «здійснену в певних історичних і соціальних рамках інституційно організовану і тематично сфокусовану послідовність висловлювань, рецепція яких здатна підтримувати та змінювати відносини домінування та підкорення в суспільстві» [переклад наш – Ж.К., С.С.] [1, с. 76].

Суб'єктами дискурсу в політиці рухає політичний інтерес, котрий можна визначити як спрямованість свідомості соціальних груп та індивідів на усвідомлення виникаючих політичних потреб. Характер політичного інтересу обумовлений об'єктивним становищем цих груп та індивідів в соціально-економічній та політичній структурі суспільства, їхніми політико-культурними уявленнями і традиціями, світоглядними принципами та цінностями [2, с. 223-224].

Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіть адресатам необхідність «політично правильних» дій та оцінок. Тобто, метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання адресатів, спонукання до дії, що й визначає його ефективність. Мова політичного дискурсу насичена символами, а успіх і результативність визначаються тим, наскільки ці символи співзвучні з масовою свідомістю: політик повинен вміти доторкнутися до потрібної струни у свідомості, висловлювання політика повинні бути спрямовані на «споживачів» політичного дискурсу. Не завжди така пропаганда є аргументованою і не завжди є логічно зв'язаною [3, с. 220-221]. Натомість, важливою рисою політичного дискурсу є його оцінна насиченість та емоційність.

Політична промова як жанр політичного дискурсу є дійовим засобом політичного впливу на громадян, формування у них певних уявлень, оцінок та відношення до дійсності.

Поняття прагматичного потенціалу тексту було введено В.Н. Комісаровим і розуміється ним як здатність тексту впливати на реципієнта і викликати у нього інтелектуальну або емоційну реакцію на передане повідомлення [4, с. 210]. Прагматичний потенціал тексту є результатом вибору адресантом змісту повідомлення і способу його мовного вираження. У відповідності зі своїм комунікативним наміром адресант відбирає для передачі інформації мовні одиниці, що володіють необхідним значенням, як предметно-логічним, так і конотативним, і організовує їх у висловленні таким чином, щоб встановити між ними необхідні смислові зв'язки. «У результаті створений текст набуває певний прагматичний потенціал, можливості справити певний комунікативний ефект на його Рецептора» [переклад наш – Ж.К., С.С.] [4, с. 209-210].

Політичні промови президента України Петра Порошенка рясніють експресивною лексикою, фразеологізмами, емоційними епітетами, метафорами, емпатичними синтаксичними конструкціями, збереження прагматичного впливу яких на аудиторію вимагає відповідних адекватних рішень від перекладача. Розглянемо, як деякі з компонентів прагматичного потенціалу промов П. Порошенка відбиваються у англійському перекладі.

Образність, картинність, жива внутрішня форма фразеологізмів обумовлюють їхній високий прагматичний потенціал, роблять промову емоційно потужною, висловлення політика – дотепними і влучними. Звісно, перекладаючи фразеологізми у промовах П. Порошенка, перекладачі намагаються зберегти їхній прагматичний потенціал, відшукуючи відповідники в англійській мові:

Ми повинні *тримати порох сухим* [5]. – We have to *keep the gunpowder dry* [6].

... *хто з мечем прийде, той від меча і загине!* [5] – ... *for all they that take the sword shall perish with the sword* [6].

Водночас, спостерігаються випадки, коли перекладач відмовляється від перекладу фразеологічним відповідником, тим самим нівелюючи образність оригіналу:

Багато моїх однокласників *склали голови* в тамтешньому військовому конфлікті [7]. – A lot of my classmates *died* in that military conflict. [8]

Вирішити проблему силовим шляхом – *не шапками кидатися* [7]. – To solve the problem by force is *not an easy task* [8].

Використання розмовної, емоційно забарвленої лексики полегшує промові політика шлях до сердець слухачів, наближає мовця до його аудиторії. Не поодинокі випадки, коли, стикаючись з такою лексикою, перекладачі обирають «обережні» відповідники, змінюючи реєстр на більш нейтральний, наприклад:

... мирний діалог. Зрозуміло, що не зі «стрелками», «абверами», «бесами» чи іншою *нечистю* [5]. – ... peaceful dialogue. Certainly, not with "strielky", "abvery", "bisy" and other *criminals* [6].

Зрозуміло, що, *нечисть* і *criminals* знаходяться на різних рівнях емоційної забарвленості. Англійський переклад нівелює презирство та ненависть до терористів, що вкладав П. Порошенко у свої слова. Наведений приклад слугує також ілюстрацією невдалого перекладацького рішення щодо відтворення реалій подій на сході України. Очевидно, для англосовного читача транслітерація прізвищ сепаратистів повинна супроводжуватися коментарем.

Метафоричні епітети у промовах П. Порошенка, які є яскравим способом створення образності, засобом характеристики, зазвичай перекладаються еквівалентами:

Вже сьогодні дав доручення Уряду негайно відновити роботу казначейства, *паралізовану* бойовиками [7]. – Today, I have already given the instruction to the Government to immediately restore the functioning of treasury *paralyzed* by militants [8].

Ми – на порозі грандіозних, *тектонічних* змін [9]. – We are on the threshold of tremendous *tectonic* changes [10].

Певна втрата прагматичного впливу спостерігається у випадках, коли перекладач використовує відповідник з «нульовою» образністю:

Збройні Сили завершили *наймасштабнішу* військову операцію в новітній історії країни [7]. – The Armed Forces completed the *largest* military operation in the modern history of the country [8].

Метафори у промовах П. Порошенка перекладаються англійською переважно за допомогою калькування:

Ясно, що при *оголеному нерві* всього суспільства, під гуркіт канонади не всі готові сприймати і навіть почути мирний план [7]. – I understand that not all people are ready to perceive or even hear the peaceful plan under the roar of cannon fire and *naked nerve* of the whole society [8].

або контекстуального відповідника:

Майже вся територія України, розділена між ворогуючими імперіями, стала *театром бойових дій* [11]. – Almost the entire territory of Ukraine, divided between rival empires, became *the battleground of this war* [12].

Проте, спостерігаємо випадки, коли перекладач опускає метафору оригіналу, що має наслідком зменшення емоційного впливу висловлювання:

Це стосується і Слов'янська, і Краматорська, як міст, які найбільше потерпіли від *орди* терористів [7]. – It is related to both Sloviansk and Kramatorsk as cities which suffered from terrorists most [8].

Іронія та сарказм президента ефективно доносяться до слухачів за допомогою антифразису:

Многие из вас уже успели ощутить на себе «*прелести*» правления террористов [5]. – Many of you have already felt the "*pleasures*" of the rule of terrorists [6].

Значний прагматичний потенціал мають синтаксичні стилістичні засоби. Зокрема, синтаксичні паралелізми допомагають мовцю зафіксувати увагу слухачів на певних емпатичних акцентах.

Це фарби нашого прапора не лише мирні, але й сильні. *Вони – це впевненість! Вони – це сила! Вони – це звитяга! Вони – це слава!* [9] – The colors of our flag are not only peaceful, but also strong. *They are confidence! They are power! They are victory! They are glory!* [10]

Ефективним засобом емпізи є парцеляція. У перекладі важливо зберегти цей потужний інструмент прагматичного впливу на аудиторію:

Народ своє вагоме слово сказав. Під час революційних подій. Під час противу агресії. Під час виборів. Тепер черга – за нами, за владою [5]. – *People has already had its say. In the course of the revolution. In the course of the resistance to the aggression. In the course of the elections. Now it is our turn, the turn of the government* [6].

Ще одним прийомом впливу на аудиторію, яким люблять користуватися політики, є риторичні запитання. Майстерно поставлені риторичні питання є інструментом маніпуляції думками слухачів. Перекладачі промов П. Порошенка переважно відтворюють риторичні запитання відповідними синтаксичними структурами:

Що може втішати людину більше, як праця та гідна зарплата за неї? [5] – *What can console a man more than work and decent salary for it?* [6].

Цим запитанням П. Порошенко показує, що прекрасно розуміє народ і розділяє його потреби, бажання. Водночас, він пропонує готову відповідь, спрямовуючи думки слухачів у потрібному напрямку.

Іноді перекладач замінює риторичне запитання твердженням, що дещо зменшує емпатичний ефект – у такому випадку констативний характер перекладного речення втрачає ту апеляцію до адресата, яка є притаманною запитанню.

Хто з нас не пригадає сили своїх дитячих бажань? [9] – Each of us can remember the power of our children's wishes [10].

Підсумовуючи, зазначимо, що у промовах П. Порошенка задієний широкий спектр стилістичних засобів (лексичних та синтаксичних) впливу на слухачку аудиторію. В англійському перекладі прагматичний потенціал цих засобів максимально зберігається у тих випадках, коли перекладачі відтворюють їх за допомогою калькування і аналогів (лексичних та синтаксичних). У випадках, коли перекладачі застосовують описовий переклад, заміну та опущення, прагматичний потенціал оригіналу зазнає втрат.

Література

1. Переверзев Е.В., Кожемякин Е.А. Политический дискурс: многопараметральная модель / Е.В. Переверзев, Е.А. Кожемякин // Вестник ВГУ. Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. – Белгород, 2008. – № 2. – С. 74-79.
2. Кузьмин П.В. Дискурс как способ политической деятельности / П.В. Кузьмин // Ученые записки Таврического нац. университета им. В. И. Вернадского. Серия: философия. – Симферополь, 2006. – Том 19(58), №2. – С. 222-227.
3. Павлуцька В.О. Політичний дискурс: особливості та функції / В.О. Павлуцька // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – Житомир, 2008. – Вип. 39. – С. 218-221.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Комиссаров В.Н. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
5. Промова Президента України під час церемонії інавгурації. 07.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/30488.html>.
6. Address of the President of Ukraine during the ceremony of inauguration. 07.06.2014. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.president.gov.ua/en/news/30488.html>.
7. Звернення Президента України Петра Порошенка 21.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/30570.html>.
8. Address of the President of Ukraine Petro Poroshenko 21.06.2014. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.president.gov.ua/en/news/30570.html>.
9. Виступ Президента України на церемонії урочистого підняття Державного Прапора України. 23.08.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31051.html>.
10. President's speech at the ceremony of raising the National Flag of Ukraine. 23.08.2014. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.president.gov.ua/en/news/31051.html>.
11. Звернення Президента України у зв'язку зі 100-річчям від початку Першої світової війни. 01.08.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/30895.html>.
12. Address of the President of Ukraine on the occasion of 100 years since the outbreak of the World War I. 01.08.2014. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.president.gov.ua/en/news/30895.html>.